

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Анонс

Галоўныя літаратурныя падзеі, даты і навіны месяца...с.2–3	
«Бібліятэка» «Б»: новыя выданні, рэцэнзія.....с.4	
«Словы» ад Сяргея Дубаўца і быліца Міколы Канаковіча.....с.5	
«Паэтычны форум» Анатоля Вярцінскага.....с.6	
Трыялеты, дыптыхі, мініятуры Васіля Жуковіча.....с.7	
Раздзелы новага рамана Вольгі Іпатавай.....с.8–9	
Вершы Сяргея Чыгрына і Лізаветы-Дамінікі Панамаровай.....с.10	
«Повязь»: невядомыя вершы Рыгора Крушыны.....с.11	
Эсэістычныя эцюды Васіля Зуёнка.....с.12–13	
«Лекторый»: Эліза Ажэшка на Гарадзеншчыне; «Цытатнік» «Б».....с.14	
Найстотнае з літаратурнага жыцця замежжа.....с.15	
«Літкаляндар», «Меморыя», «Акцыя».....с.16	

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №10–11 (лістапад)

Наклад 3000 асобнікаў

▶ ПАМЯЦЬ

ПАКАЯЛЬНАЯ ВЕЧАРЫНА, АБАВЯЗКОВАЯ ДЛЯ НАЦЫІ

Алесь АКУЛІЧ

14 лістапада ў Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры імя Іяханэса Рау прайшоў літаратурны вечар, прысвечаны памяці рэпрэсаваных беларускіх пісьменнікаў з прэзентацыяй «Выбраных твораў» колішняга сталінскага зэка Сяргея Грахоўскага (кніга выйшла ў залатой серыі «Беларускі кнігазбор»). Арганізавалі мерапрыемства аргкамітэт Года Памяці, Саюз беларускіх пісьменнікаў і Міжнароднае грамадскае аб'яднанне «Белкнігазбор».

Вечарыну адкрыла вядоўца пісьменніца Вольга Іпатава. Пасля багаслаўлення архімандрыта, ягонага згадка пра знішчаных бальшавізмам творцаў і малітвы выступіла літаратуразнаўца Лідзія Савік (яна зрабіла ў зале адмысловую выставу з кніг рэпрэсаваных). Даследчыца падзялілася з прысутнымі ўражаннімі пасля першага вывучэння ў закрытых архівах следчых спраў закатаваных творцаў, распавяла пра перапіску з савецкім КДБ, якое паведамляла аб тым, што ўсе справы падчас вайны былі знішчаны. У дварыку НКУС было спалена безліч кніг і рукапісаў (п'есы Галубка, працяг рамана «Крывічы» Зарэчкага і інш.). Толькі з абвясчэннем Беларуссю незалежнасці, адзначыла Лідзія Савік, тыя страшныя архівы стала магчымым вывучаць. Прагучалі і згадка пра сустрэчы з жывым сведкам жудасных рэпрэсій Сяргеем Грахоўскім

«Народ без памяці — не народ, тым больш не грамадства, — сказаў у сваім выступе сустаршыня аргкамітэту ўшанавання памяці ахвяраў сталінскіх рэпрэсій пісьменнік Васіль Якавенка. — Для чыноўнікаў такі стан — выдатны...». Аргкамітэт па ўшанаванні памяці сталінскіх рэпрэсій разаслаў у дзяржстановы сотні пісьмаў — аднак чыноўнікі ўсіх рангаў нібы вады ў рот набралі... Васіль Якавенка распавёў пра асноўныя кірункі працы аргкамітэта: выпуск бюлетэню, асветніц-

Выступае пісьменнік Васіль Якавенка

Лідзія Савік — пра жахі рэпрэсій

кія паездкі па рэгіёнах, даследчыцкая дзейнасць, правядзенне навуковых канферэнцый, дбанне пра мемарыяльныя экспанаты (будучы музей рэпрэсаваных) і г.д.

Пасля таго, як вядоўца Вольга Іпатава працягвала радкі з верша закатаванага Ізі Харыка, слова ўзяў надзвычайны і паўнамоцны пасол Дзяржавы Ізраіль у Рэспубліцы Беларусь спадар Зееў бен-Ар'е. «Сярод 70 іменаў расстраляных беларускіх пісьменнікаў — 16 з габрэйскімі прозвішчамі», — адзначыў ён і паспрабаваў аспрэчыць міф аб шырокім удзеле ў сталінскіх рэпрэсіях габрэйў: «Беларусы і габрэі разам перажывалі рэпрэсіі і разам пакутавалі».

Паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Анатоль Вярцін-

скі назваў рэпрэсіі сапраўдным генацыдам беларускай культуры і прагчытаў некалькі сваіх вершаў, прысвечаных рэпрэсаваным творцам — ад сталінскіх часоў да нашых (сярод іх — верш з прысвячэннем Паўлу Севярынцу).

Нават у суседняй дзяржаве кагэбіст прынёс кветкі на магілу сталінскіх ахвяр. А ў нас?!

«Жыхар Гулагу», як ён сам адрэкамэндаваўся, Уладзімір Святолоў (якога летась прынялі ў Саюз беларускіх пісьменнікаў) гаварыў пра сibirскія маразы і шмоны канвойных, пераказаў адно са сваіх неапублікаваных апавяданняў аб тым часе, поўнае болю і кранальнай іроніі.

Зінаіда Тарасевіч, якая нарадзілася ў лагеры, распавяла пра подзвіг паэта Міхася Чарота, пра хвалі масавых рэпрэсій, пра гераізм беларускіх сялянаў-пакутнікаў, пра гісторыю сваёй сям'і: з 11 чалавек засталася адна шаснаццацігадовая дзяўчына, і каб пакінуць сведчанне пра тое месца, дзе знікла сям'я, ды памяць — вырашыла нарадзіць дзіцё, каб было пасланнем-сведкай... Дзіцё лагера на вечарыне гаварыла пра неабходнасць усеагульнага пакаяння...

Бард з Вілейкі Алесь Наркевіч выканаў сваю песню «Беларусь — гэта Куба без сонца і мора...»

Паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Геннадзь Бураўкін гаварыў пра шчасце Сяргея Грахоўскага: бо той вярнуўся з пекла і ў родную хату, і ў родную літаратуру, і вярнуўся нескаронным, і на доўгія гады мае права быць у беларускай гісторыі. На жаль, адзначыў Геннадзь Бураўкін, гэта рэдкі лёс, бо мы не можам не падумаць пра тое, што было б, калі б вярнуліся ўсе... «Вечарына гэтая — абавязковая для нацыі, калі яна — нацыя, — сказаў паэт. — Нават у суседняй дзяржаве кагэбіст прынёс кветкі на магілу сталінскіх ахвяр. А ў нас?!». Геннадзь Бураўкін прачытаў некалькі сваіх вершаў, у якіх выявіўся той маркотны настрой: «Крыжы і дрэвы, дрэвы і крыжы, і свечкамі пазначаныя высі...».

Кранальна гучалі вершы Сяргея Грахоўскага з вуснаў вядомых беларускіх паэтаў.

Леанід Дранько-Майсюк распавёў пра свае сустрэчы з Сяргеем Грахоўскім у рэдакцыі выдавецтва «Мастацкая літаратура», аб размовах пра Уладзіміра Дубоўку і Язэпа Пушчу. Ён прачытаў верш Сяргея Грахоўскага — і свой (як памятку аб узвышэнскіх 20-х гадах).

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Сяргей Законнікаў гаварыў пра свайго дзядзьку, рэпрэсаванага ў 26 гадоў, пра знаёмства з Сяргеем Грахоўскім. «Пакуль мы не пакаем, не скажам праўду, — адзначыў ён, — мы не пабудзем незалежную дзяржаву, не станем народам... Генны код нашай нацыі падарваны. Мільёны

ведалі пра рэпрэсіі — і сядзелі як пад венікам, маўчалі. Як і цяпер...». У вершы Сяргея Законнікава гучалі словы «лесавал» і «чалавекавал»...

Галоўны рэдактар «Беларускага кнігазбора» пісьменнік Кастусь Цвірка падзяліўся з прысутнымі (а іх у зале было каля дзвюх сотняў) аб новых планах выдавецтва: падрыхтоўцы кнігі твораў усіх рэпрэсаваных беларускіх аўтараў — і заклікаў спрычыніцца да ўкладання і выдання кнігі.

Дачка Сяргея Грахоўскага Таццяна Сяргееўна, якая нарадзілася ў лагеры, адзначыла, што паэзія была бацькавай істотай і дапамагала яму выжыць. «Духоўнае багацце і пачуццё Радзімы нельга канфіскаваць, — сказала яна. — Паэзія дапамагала захаваць чалавечую годнасць». Напрыканцы Таццяна Грахоўская прачытала бацькаў верш, напісаны паўстагоддзя таму.

«Калі бальшавікі расстралялі паэта Гумілёва — свет жажнуўся. Калі ў 1936-м франкісты расстралялі паэта Лорку — свет жажнуўся. Калі ў Менску ў адну ноч расстралялі 23-х пісьменнікаў — свет перастаў жахацца», — пачаў свой выступ паэт, літаратуразнаўца, намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў Міхась Скобла. І згадаў 1982 год, калі пра рэпрэсіі гаварыць было забаронена. А ў альманаху «Далёгляд» (цяпер знішчаны) мастак Тодар Копша змясціў выяву сваёй карціны «Паэты Чылі»: па балоце ідуць замардаваныя людзі, над імі і чорна-шэрым пейзажам — серп паўмесяца, з якога сцякае кропля крыві. Беларускі мастак і ў перыяд жорсткай цензуры змог сказаць пра беларускіх паэтаў... Міхась Скобла прачытаў верш, напісаны пад уражаннем карціны Тодара Копшы.

Бард Андрэй Мельнікаў выканаў песні на словы Анатоля Сыса, Тодара Лебяды і Зьніча, выступіў гісторык Ігар Кузняцоў.

Завяршылася вечарына, якая мела назву «Калі душа заходзіла болям», святарскай малітвай.

...На сцэне пад абразом узнёсла гарэлі троіцы з бел-чырвона-белых лампадак-знічоў, а на стале вядоўцаў сімвалічна ляжалі тры яблыкі: два светлыя і — пасярод — чырвонае...

11 (3)

ПАДЗЕІ

У ЧЫРВОНЫМ КАСЦЁЛЕ ЎСПОМНІЛІ АНАТОЛЯ СЫСА

3 лістапада ў менскім Чырвоным касцёле адбыўся дабрачынны рок-канцэрт, сродкі ад якога пойдучь на ўвекавечванне памяці паэта Анатоля Сыса. У канцэрце прынялі ўдзел Лявон Вольскі, Кася Камоцкая, гурты «Палац», «Indiga» і Аляксандр Памідораў.

Як адзначыў вядучы вечарыны Адам Глобус, сустрэча прысьвечана памяці лепшага беларускага

паэта, якога ведалі шматлікія з тых, хто сабраўся ў перапоўненай зале. А.Глобус выказаў падзяку сястры паэта, намесніку старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў паэту Міхасю Скоблу (за складанне зборніка выбраных твораў А.Сыса «Лён» (2006)), а таксама скульптару Генадзю Лойку (за працу над помнікам паэту).

Адкрыццё надмагілля А.Сыса ў вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці плануецца да трэціх угодкаў са дня смерці паэта — у пачатку траўня 2008 года.

Марат ГАРАВЫ, БелаПАН

ПАЎСТАГОДДЗЯ «БЕЛАВЕЖЫ»

У скрыпторыі Пана Бога пад назвай «Белавежа» захоўваецца адзін рукапіс памерам у сотні кіламетраў. На пракаветным раздоллі там хапае месца ўсяму: і пагудастай дуброве, і жывільным рэкам, і чырвонакніжным раслінам, і зубрам, і людзям. Апошнія «ўскормленыя суць па бозе» беларусамі.

За апошняе стагоддзе той скрыпт «Белавежа» некалькі разоў перакладвалі-згіналі, і цяпер па берасцейскаму Мухаўцу на месцы згібу — мяжа. Мяжа па ўсёй гісторыі беларусчыны і яе будучыні.

У культуры ж памежных ліній не бывае. Яна «сшывае» межы. Беларуская ідэя і нацыянальная літаратура — той «карэнчык-пераплёт» разарванага белавежскага скрыпту. Па адзін бок — на большай усходняй старонцы — сто гадоў (пачынаючы ад братоў Луцкевічаў, Аляксандра Уласава, Вацлава Ластоўскага, Янкі Купалы і інш.) увасабляецца праект пад назвай «Наша ніва»; па другі — заходні — пяцьдзесят гадоў споўнілася праекту «Ніва». І вось «поўні веку» дасягнула і Беларуская літаратурнае згуртаванне «Белавежа».

...Тры гады «савецкі блок» жыў без Сталіна. У Польшчы ствараецца Беларускае грамадска-культурнае таварыства (пярэдадзень «Белавежы») і беларускамоўны друкаваны орган — «Ніва». Ствараецца пад заклікі, якіх не чуваць

было ў тагачаснай мінскай метраполіі: «Да сэрца беларуса», «Слова да беларускай інтэлігенцыі»... Гэта назвы артыкулаў Веры Леўчук. Зразумела, не ўсё па-людску было і ў савецкай Польшчы. Аднак...

Аднак у «беларускай» Польшчы існуе і падтрымліваецца дзяржавай фінансава адна з найстарэйшых беларускіх літаратурных суполак. Пяцідзяткагадовая дзейнасць «Белавежы», якую сёння ачольвае пісьменнік і прафесар Ян Чыквін, — узор адданасці роднаму слову і духу. Супольнаму літаратурнаму набытку «белавежцаў» — самадзятковаму, аўтаномнаму, хоць кроўна павязанаму з агульнанацыянальнай беларускай літаратурай, — можа паазайздросціць любая славянская культура. Каля чатырох тысячаў літаратурных твораў...Каля 200 аўтарскіх кніг паэзіі, прозы...

Вось вянок імёнаў толькі асноўных твораў «белавежскага» руху: Георгій Валкавыцкі, Міхась Андрусюк, Галена Анішэўская, Надзея Артымовіч, Юрый Баена, Алесь Барскі, Юрка Буйнюк, Яша Бурш, Мікола і Уладзімір Гайдукі, Юрка Геніюш, Янка Жамойцін, Міраслава Лукша, Жэня Мартынюк, Васіль Петручук, Зося Сачко, Віктар Стахвюк, Дзмітры Шатыловіч, Міхась Шаховіч, Віктар Швед, Ян Чыквін, Сакрат Яновіч, дзсятка маладзёжных.

І ўсе яны жылі, жывуць і будуць жыць, каб у скрыпторыі Пана Бога пад назвай «Белавежа» захоўваўся адзін беларускі рукапіс.

Шчаслівага юбілею — і новых твораў!

А.П.

«ДЗЕЯСЛОВУ» — 5 ГАДОЎ

Незалежны літаратурны часопіс «Дзеяслоў» адзначыў свой першы юбілей. 3 гэтай нагоды 30 кастрычніка ў Менску адбылася юбілейная вечарына, на якой прайшло і ўганараванне лаўрэатаў традыцыйнай «Дзеяслоўнай» прэміі «Залаты апостраф».

«Дзеяслоў» пачаў выходзіць у 2002 годзе, калі быў гвалтоўна створаны дзяржаўны літаратурны холдынг і пісьменніцкія выданні патрапілі пад жорсткі ідэалагічны кантроль. 3 кастрычніка 2002 года выйшла 30 нумароў «Дзеяслова».

«Пяць гадоў таму, калі мы стваралі часопіс, нават самыя вялікія аптымісты не верылі, што мы столькі праіснуем, — прызнаўся на вечарыне галоўны рэдактар «Дзеяслова» Барыс Пятровіч. — Ніхто не верыў, што мы зможам выжыць, але мы засталіся. Пяць гадоў суцэльнага экстрэму, пяць гадоў на лязе нажа. Разам з тым, мы змаглі выпусціць трыццаць нумароў «Дзеяслова», пяць кніг у бібліятэчцы часопіса, надрукаваць сотні аўтараў, правесці мноства сустрэч з чытачамі па ўсіх кутках Беларусі. «Дзеяслоў» — гэта спадчына нашых літаратараў, якіх з намі няма, і найперш Васіля Быкава. У юбілейным, 30-м нумары мы таксама друкуем яго невядомае апавяданне, на жаль, незавершанае. А яшчэ больш за 50 дэбютантаў, гэта наша будучыня. У іх быў выбар, альтэрнатыва, але яны выбралі «Дзеяслоў»».

Заля, у якой адбывалася вечарына, была перапоўненая. Павіншаваць «Дзеяслоў» з днём народзінаў разам з чытачамі, літаратарамі прыйшлі кіраўнікі

амбасадаў Швецыі ды Ізраілю. Кіраўнік аддзялення пасольства Швецыі ў Беларусі Стэфан Эрыксан у сваім слове канстатаваў: «Я ведаю, што ёсць людзі, якія лічаць, што на беларускай мове нельга выказаць глыбокіх пачуццяў і думак, пісаць выбітныя вершы. Мне падаецца, што часопіс «Дзеяслоў» акурат даказвае адваротнае».

Амбасадар Дзяржавы Ізраіль у Беларусі Зэў Бен-Ар'е (у якога 30 кастрычніка таксама быў дзень народзінаў) падарыў рэдакцыі «Дзеяслова» свежы нумар часопіса «Гаг» («Дах»), у якім надрукаваны пераклад апавядання Васіля Быкава «Бедныя людзі». «Немалая заслуга ў гэтай публікацыі належыць і вашаму шануюнаму часопісу. Чытаючы «Дзеяслоў», я яшчэ глыбей зразумеў творчасць Васіля Быкава, і мне захацелася перакласці яго на іўрыт. Таму што пасол — гэта так, хобі, а ў душы я літаратурны перакладчык».

На вечарыне выступілі пісьменнікі Сяргей Законнікаў, Віктар Казько, Вольга Іпатава,

Васіль Зуёнак, Анатоль Кудравец, Леанід Дранько-Майсюк, Уладзімер Някляеў, барды Андрэй Мельнікаў, Зьміцер Вайшошкewіч і Эдуард Акулін.

Былі прэзентаваны і новыя выданні бібліятэчкі «Дзеяслова»: кнігі Анатоля Кудраўца і Сяргея Дубаўца.

Кульмінацыйнай вечарыны стала ўшанаванне лаўрэатаў прэміі «Дзеяслова» «Залаты апостраф». Намінантамі ў галіне прозы былі Кастусь Тарасаў, Вольга Іпатава і Павел Ляхновіч. Прэмію атрымала Вольга Іпатава за раман «Апошнія ахвяры свяшчэннага дуба». У намінацыі «Паэзія» былі прадстаўлены Андрэй Адамовіч, Вальжына Морт і Рыгор Сітніца. «Залаты апостраф» адзначаны Рыгор Сітніца. Прэзідэнтам прэміі «За лепшы дэбют у 2006 годзе» імя Анатоля Сыса былі Юрка Буйнюк, Віталь Воранаў і Лізавета-Дамініка Панамарова. За нізку вершаў «Крыль» прэмію «Залаты апостраф» атрымала Лізавета-Дамініка Панамарова.

А. Д.

ПАЭТЫ ЧЫТАЛІ БЕЛГРАДСКІМ СТУДЭНТАМ ВЕРШЫ ЎСЮ НОЧ

Нядаўна ў Белградзе ў 44-ы раз прайшла Міжнародная сустрэча пісьменнікаў. Калі ўлічыць, што гэтае мерапрыемства бывае раз у год, яму можна прысвоіць ганаровае званне аднаго з самых стабільных, самых працяглых у свеце.

Мноства краін-удзельніц (Аўстралія, Аргентына, Балгарыя, Данія, Нямеччына, Грэцыя, Ізраіль, Індыя, Італія, Кітай, Румынія, Чэхія, Чылі і інш.), некалькі дзесяткаў дэлегатаў, разнастайнасць моў, знаёмствы, дыскусіі, выступы...

Апроч сумных прывітанняў і пленарных паседжанняў здараліся і вельмі жывыя выступы ў самых розных месцах: у бібліятэках, лекторыях. Адбылося некалькі буйных паэтычных вечароў, на якіх паэты прадстаўлялі свае краіны. Вечары паэзіі праходзілі ў вялікай зале Саюза пісьменнікаў Сербіі.

Пасля некалькіх дзён афіцыйных мерапрыемстваў у сталіцы

Удзельнікі паэтычных застолляў у сяле Мрчаеўка на фоне памятнага каменя: старшыня Саюза пісьменнікаў Сербіі Срба Ігнатавіч, паэт з Расіі Аляксандр Герасімаў, лаўрэаты цяперашняга году Адам Пуслоіч і Карэл Сіс, паэт Бока Стоічыч

з замежных госцяў сабралі невялікія групы, якія развезлі ў розныя бакі ад цэнтра. Пісьменнікам далі магчымасць пазнаёміцца з сербскай правінцыяй і прадставіць сваю творчасць там. Панурае ўражанне зрабіла на пісьменнікаў паездка ў ахоўнае войскамі ААН Косава. Пісьменнікі ўбачылі разбураныя праваслаўныя храмы, галечу сербаў, якія не пакінулі родных месцаў.

Найяскравым кантрастам да паездкі ў Косава стаў ваяж у

сяло Мрчаеўцы. Тут ужо некалькі гадоў запар праходзяць паэтычныя сустрэчы, якія маюць міжнародны маштаб. Сталы ламаліся ад смажанай свініны, а піва і ракія ліліся ракой. Хоць і тут зусім нядаўна было вельмі неспакойна — у 1999 годзе на ўскраіне гэтага сяла былі збітыя амерыканскія бамбавікі. Аднак цяпер тут апавяшчаюць прастору вершы і песні. Імёны ўсіх лаўрэатаў мрчаеўскіх сустрэчаў высечаны на мемарыяльным камені (на фота. — «Б»).

Паэты выступалі ў школах і дамах культуры горада Чачака, на рудні, дзе здабываецца магнэзіт. Вершы гучалі каля Кралева, на беразе ракі Маравы.

Паводле «Незалежная газета — Ex libris»

15 (7)

ПАЭЗІЯ

ВАСІЛЬ ЖУКОВІЧ

КЛАСІКІ І СУЧАСНІКІ

У нас літаратура ёсць

1
У нас літаратура ёсць
Максіма, Янкі і Якуба...
О, нам не пагражае згуба:
У нас літаратура ёсць!

Калі ўчытацца — сэрцу любя,
Так вабіць моц і прыгажосць!
У нас літаратура ёсць
Максіма, Янкі і Якуба...

2
У нас літаратура ёсць —
Караткевіч, Брыль, Янішчыц...
Хто красу такую знішчыць?!
У нас літаратура ёсць!

Не па-над пусткай вецер свішча,
Як хацеў бы недзе хтось...
У нас літаратура ёсць —
Караткевіч, Брыль, Янішчыц...

3
Літаратура ёсць у нас:
Гарэцкі, Чорны, Мележ, Быкаў...
Стамляць не стану пералікам,
Літаратура ёсць у нас!

Літаратура вялікая
Душа натхняецца не раз.
Літаратура ёсць у нас:
Гарэцкі, Чорны, Мележ, Быкаў...

4
Вялікая літаратура
Душы прапасты не дае.
Над амаральным паўстае
Вялікая літаратура.

Хто скажа, што няма яе,
З таго смяжца будучы куры.
Вялікая літаратура
Душы прапасты не дае.

2007

Узвядзём жа культуру ў культ...
Яўгенія Янішчыц

Культ беларускае кнігі,
Я не пытаю, адкуль ты.
Страшныя ведаеш культуры,
Культ беларускае кнігі!

Шмат на зямлі звездаў куль ты...
Ворагам скруціш ты фігі...
Культ беларускае кнігі,
Я не пытаю, адкуль ты.

2007

Дыптых Святлана Кліменценка

1
Светлая, прасветлая Святлана,
Не сышоў падзеяў цёмны фон,
Цяжка так душу вярэдзіць ён,
Светлая, прасветлая Святлана!

У чародках непаўторных дзён
Хочацца палётаў не ў нівану...
Светлая, прасветлая Святлана,
Не сышоў падзеяў цёмны фон.

2
А пачаткам радасных падзей
Стане разняволеное слова.
Слова — ўсіх падзеяў, дзей аснова,
Гэта — найвялікшы скарб людзей!

Хоць у рэчаіснасці суровай
Верыцца у лепшае радзей,
А пачаткам радасных падзей
Стане разняволеное слова.

2005

Віктару Хурсіку

1
Калі нямоглая краіна,
Мы добрым людзям дапаможам.
Стаяць не нам на раздарожжы,
Калі нямоглая краіна.

Не пойдзем цёмным бездарожжам,
Ані крывою каляінай...
Калі нямоглая краіна,
Мы добрым людзям дапаможам.

2
Мы кнігі шчырыя напішам
І пракладзём ім шлях належны.
Пра гэты свет, святы і грэшны,
Мы кнігі шчырыя напішам.

Уславім нашу незалежнасць,
Узнімем сцяг. Запоўнім нішу...
Мы кнігі шчырыя напішам
І пракладзём ім шлях належны.

2007

Анатолію Кузняцову

1
На камянях святых лікі
Відушчы выявіў мастак.
У Курапатах Божы знак:
На камянях святых лікі.

Суддзя дае не проста так
Душы балеснай дар вялікі:
На камянях святых лікі
Відушчы выявіў мастак.

2
Мастак абліччам — як манах,
Худы, з глыбокімі вачамі,
Душою — з неба галасамі...
Мастак абліччам — як манах.

Стварае днямі і начамі
І канастас на валунах.
Мастак абліччам — як манах,
Худы, з глыбокімі вачамі...

3
Не мае сцен ягоны храм —
Душой гаючай ён узняты.
Мастак стаў духам Курапатаў.
Не мае сцен ягоны храм.

Мароз ці спёка, ў будні і святы
Ты мастака сустрэнеш там.
Не мае сцен ягоны храм —
Душой гаючай ён узняты.

2007

Пашле Бог радасці хоць кроплю —
Атрутаю не запівай!
Сама сябе не забівай —
Пашле Бог радасці хоць кроплю!

Ты мой наказ не забывай.
Я песняй твай настрой аздоблю.
Пашле Бог радасці хоць кроплю —
Атрутаю не запівай.

20.09.2007

АКРАВЕРШЫ

Самавіты
Няўжо ты, мой народзе самавіты,
Асуджаны ажно на выміранне?!
Расці, трывушчы і таленавіты,
О, радуй свет жыццём, не існаваннем,
Дом свой будуй, прасветлы, быццам ранне.

Скарб

Маліцца за родную мову нам трэба, —
О так людзі любяць святыні свае!

Вядома, што мова — Зямлі дар і Неба.
Ахоўнікаў скарбу нам век не стае.

11.11.2003

Самы юны геній

Больш за ўсё люблю паэта —
Аўтара «Пагоні».
Гора здраднікам, каторых
Дазаняюць коні.
Ах вы, коні, гром з маланкай!
Не стрымаць Пагоні...
О, нясіце волю, радасць,
Віцязі, Краіне,
І няхай пад мечам здрада
Чорная загіне!

Самотны выгнаннік

Адам Міцкевіч, геній светлы, знаны,
Дар Божы цябе ўславіў на ўвесь свет.
Ах польскамоўны любы наш паэт!
Між іншым толькі польскім скрозь названы.

Мы ведаем: Літвой* зачараваны,
Лішоў па свеце з вобразам яе...
Цябе нам не стае — час настася,
Каб стаў краінай нашаю прызнаны.
Еўропа і свет ці знаюць, дзе ты рос?
Выгнаннік быў: цару не спадабаўся —
І лёс выгнанніка да скону нёс.
Чаму ж і пасля скону ім застаўся?

* Літвой называўся край, дзе жылі літвіны, г. зн. беларусы.

Верасень 2003

Самаахварны

Тарас Шаўчэнка — непадкупны волат,
Апостал праўды, рыцар роднай мовы.
Расійскі цар караў яго няволяй,
А не зламаў жа і не пазбавіў слова,
Сам цар-вампір скарыць не змог яго.

Шануе люд пакутніка свайго,
Ахвяраваў што не адною мрояй,
Украіну любячы душою ўсёю,
Чароўную зямлю, прастор яе.
Эх, столькі гора звездаў, столькі

стратаў!

Не меў а ні сям'і, ні хоць бы хаты.
Кароткі век пражыў у часе клятвым.
А ў памяці ён вечна паўстае.

2003

МІНІАТУРЫ
Метамарфоза

Пляч Незалежнасці
Стаў плошчай Леніна.
Жывую назву ўжо
Змяніла мёртва.

Без заповіту

Чыннасць нашу скоўвае вета...
У бязбожнасці ўсе мы ў гасцях...

Там бяда, дзе няма заповіту:
Не хадзі і не едзь па касцях!

Вытокі зла

А мора зла
Найболей жывяць рэкі —
Тэрор дзяржаўны
І дзяржаўны рэкет.

Журналістка

Дзесяткі дужа вострых тэм
Ў яе артыкулах жывых,
Ў яе, каго знайшлі ў крыві
З дзесяткам ранаў нажавых.

Кашчунства

Прыгожых нашых патрыётаў
Панішчылі мясцовыя фашысты.
А нам так мовяць: за мяжою
Іх нехта бачыў... сярод немцаў...

3 часоў Пілата

Здраднікам, хрыстапрадаўцам
Ўсё адно — прадаць, прадацца...
Ім дасюль з часоў Пілата
Трыццаць срэбранікаў — плата.

Пяюн

Не меў ён залатога пёрка —
Меў голас залаты і лёс горкі:
Яму забойца перарэзаў горла,
Каб песня беларуская памёрла.
А ёй, гаротнай,
Быць несмяротнай!

2001–2007

Злавесныя цені

Ад Еўропы адсталі мы.
Вось і ў новым стагоддзі
Цені Гітлера і Сталіна
Па зямлі нашай ходзяць,
Па святой і быліннай,
Той, хадзілі якою
Чарадзеі, і Скарына,
І Астрожскага воі,
Багдановіч прыгожы,
Па зямлі, поўнай моцы,
Нарадзіцца дзе можа
Ньютан свой і свой Моцарт,
Па зямлі, дзе паўсталі
Задужэўныя песні,
Ходзяць Гітлер і Сталін —
Кожны ценом злавесным.

Верасень 2001

Кліча памяць

У Курапатах
Ямаў-магіл багата
І, зразумела, крыжоў.
А Курапаты —
Кропля ў моры вялікіх стратаў,
Якіх народ наш не абышоў.
Былі навалы, павалы, прагалы,
Якіх народ наш не заслужыў.
І вось крыжы, крыжы, крыжы...
Але не ў памяці правалы.

Над Беларуссю крумкач кружыў.
2002

Паралелі

Сёй-той называў бацькам Сталіна,
Крыўдзячы безліч бацькоў,
Асабліва тых,
На кім было кляймо:
«ВОРАГ НАРОДА».

«Здох, нарэшце, сабака!» —
Так сёй-той гаварыў пра Сталіна,
Крыўдзячы процьму сабак,
Асабліва — нязлых.

25.06.2007

ПАЭЗІЯ

18 (10)

СЯРГЕЙ ЧЫГРЫН

Паэт, краязнаўца, журналіст, сябар
Саюза беларускіх пісьменнікаў. Жыве
ў Слоніме.

КАБ НЕ БЫЛІ ЧУЖЫМІ

Родныя словы

П.У.Сцяцко

Кажыце сваяцтва, а не радство,
Кажыце краса, пекната, хараство,
І дабрыня, бальшыня, меншыня —
Кажыце, пакуль вам падказваю я.
Адметны кажыце і адмысловы —
Такія прыгожыя родныя словы.
Кажыце круцёлка, а не вяртушка,
Нясуха па-нашаму, а не нясушка,
Кажыце вяжка, жэаўнер і ваяр,
Ялінка, ядловец і юшка, і яр.
Малы і малеча, а не малыш,
І вельмі прыгожае слова спаміж.
Забудзьце ляднік, а ёсць наша — лядоўня,
Трайняты кажыце заўжды, а не тройня.
Крумкач ці груган, ды толькі не воран
Кажыце, калі ён лятае над борам.
Ёсць плата, вядома, а не плацеж.
Ды куфлямі піва суседа пацеш.
Пасля пачастуй баханкаю хлеба,
А не буханкаю — гэтак не трэба.
Кажыце, што ў збан малако наліваецца,
Але не жбан ці жбанок падстаўляецца.
Не заговор вы кажыце, а змова —
На словы багатая родная мова.

Фота: В.Гігара

Ёсць слова нарашчывы — не нарашчывы,
Сарочку сваю апрануць — не рубашку,
Ёсць слова паспешлівы — ды не таропкі,
Нялёгка прайсці праз горы і сопкі.
Ёсць слова таннець — не дзешавець...
Нам блізкія словы лягчэй зразумець.
На іх і трымаецца родная мова —
Таму й беражыце кожнае слова!

«Лён» Анатоля Сыса

Ты сабраў гэты «Лён» і выткаў,
З ім хадзіць нам усім па жыцці.

Ты, як сноп лянны, з воза выпаў, —
Мы не можам цябе знайсці.

Сынковічы

Засталася ў спадчыну нам
Не крэпасць ў Сынковічах — храм.
А крэпасць — стагоддзі змылі,
Каб мы не былі чужымі.
Каб мы маліліся ў храме,
Да Бога шукалі шляхі.
Каб Бог быў заўсёды з намі
І нам дараваў грахі.

Таўры

І для іх тут рамонкі цвілі.
І на іх тут дажджы ліліся...
Гэта таўры пайшлі з Зямлі,
Каб мы замест іх засталіся.

Пытанне да Кузьмы Чорнага

Кузьма Чорны пісаў «Зямлю»,
І Бушмар яму сніўся начамі...
Песняра я чытаць люблю
Беларускімі вечарамі.
Час для трэцяга пакалення
Наступіў ўжо даўным даўно.
Толькі будучыні прасвятлення,
На вялікі жаль, не відно.
Толькі лес скіп'ёўскі шуміць,
І вясна за зімой наступае...
Як далей беларусам жыць,
Калі Бацькаўшчына чужая?..

Фальварак

У знаёмы фальварак
Я прыеду з паненкай.

Ты, напэўна, забыў мае вочы,
І забыў, як трымаў за руку...
Ты забыў, як зліваліся ўночы
Ліхтары ў залатую раку.

Ты забыў, як мы йшлі па праспекце
У імклівым патоку людзей.
Быў тады ты адзіны на свеце,
Незалежны ад сну і падзей.

І я болей не сню твае словы,
Сню рамонак бялявых палі.
Ды шкадую, што ў розныя сховы
Нашы лёсы вясной пацяклі.

Нікчэмны

Ладзіш пасткі штодня,
Мужна ловіш свабоду,
Як пужлівую птушку ў полі.
Ты нікчэмны, нібы
Талерантнасць народу,
Нібы чорныя плямы на столі.

Кроплі поту... Працуеш...
Цябе мара вядзе,
Адзінокая ліпа на ніве...
Ты нікчэмны, як верш,
Што пісаў па вадзе,
Як усмешка
у гнеўным парыве.

Ці можна вылучыць пустэчу?
Ці можна не адчуваць яе дыхання?
Ці можна выпіць ўсе сустрэчы
Без цяжкага болю чакання?

Ці магу я глядзець твае сны
асабістыя?

Ці магу я хадзіць тваімі крокамі?
Твае крылы хачу забраць прамяністыя,
Каб пабачыць твой свет,
Што ляжыць пад аблокамі.

Адвечная смута над стомленым
горадам,

У неабмежаванай душы
абмежаваная прага
Каханьня, забітага холадам,
Каханьня, каторае цісне, як смага.

Крыжам на смерць пакутніка
Маё каханне сталася.

Колькі выпіта чараў
Сярод траў гэтых, кветак.
Тут мазуркі гучалі,
Салаўі ля сцяжынак.
Танцаваць запрашалі
Мы паненак-ліцвінак.
Сыракомля тут быў,
І Міцкевіч з Марыляй...
Той, хто край свой любіў
Самы светлы і мілы.
Ды шчаслівыя разам
Выбягалі на ганак...
Мы забылі паненак —
Не забылі фальварак.

Велікодная субота

Да Вялікадня пабеляць каміны,
Напякуць у печы пірагоў,
Ад якіх святлеюць нашы сны
І шчырэюць позіркі сяброў.
Да Вялікадня памыюць ручнікі,
Стол засцелюць белянкім
абрусам...

Заўтра не працуюць мужыкі —
Заўтра будзе свята ў беларусаў.

А ты вырасцеш прыгажуняй,
Па табе будуць хлопцы млець.
Будзе з танцаў чакаць матуля —
Праз фіранку у цемру глядзець.
А ты вырасцеш прыгажуняй,
Будуць хлопцы цябе цалаваць...
І сама пасля станеш матуляй —
І не будзеш да раніцы спаць.

ЛІЗАВЕТА-ДАМІНІКА ПАНАМАРОВА

Фота: С.Вабішчык

Студэнтка факультэта міжнародных
адносінаў БДУ, лаўрэат прэміі часопіса
«Дзеяслоў» імя Анатоля Сыса за лепшы
дэбют 2006 года.

ПАЦЕРКІ ІМГНЕННЯЎ

Навала смуты на сэрца збалелае
І шурпатых лістоў галеча...
Стогн паэзіі. Няўжо пасталела я
За лістапад, красавіцкі вечар?

Буйны снег, ліхтары ахутай,
Кінься ў свет і без строю, без ладу...
Стогны верша — як мёд з атрутаю,
Як апошнія ў жыцці каляды.

Спаракхельныя краскі радасці.
Тры жыцці ў гэтым снезе страчу...
Адчуваю сябе здрадніцай:
Гэта снег на шчаках — я не плачу.

Амаль разднела, і туман далёкі
Сцяліў холадам мокрыя травы.
Гучаў хор, адганяў аблокі,
Аблокі з водарам кавы.

Першай кавы за суткі, каб забіць сон,
Ідучы ў працэсіі да Твайго Храма.
Дай мне ранішні радасны звон,
Дай мне веру ў здзяйсненні,

Мама!

Я ізноў тут, на Тваім караблі
Хачу ветрам стаць спадарожным,
Альбо дрэвам стаць на святой зямлі,
Клёнам стаць, густалістым,
прыгожым.

Я прыйду яшчэ, і Ты будзеш глядзець...
І душу маю мыць ад бруду.
А я стану лістотай сваёй шапацець.
Буду побач — і верыць буду.

Як па лістах трыпутніка
Смута па ім патапталася...

Світанне

Ты станеш адкрыццём...
Глядзі! Зноў верасы цвітуць,
Я ў вечнасць пры дарозе лягу.
Хачу глядзець, як пілігрымы
Йдуць і йдуць да ручая,
Каб сцішыць смагу.

Ты варты быць!
Прымай пах непаўторны,
Пах Боскага чакання.
А ў небе малаком
Зальцеца шлях наш зорны.
І мы ўсё п'ем спакой,
А неба п'е світанне.

Вераснёвая раница

Вераснёвая раница,
Сонца спіць нездаровае,
Сёння мне падабаецца,
Што жыццё каляровае.

Крылы

Ты хочаш, каб крылы былі
за плячыма,
Біў дождж уначы па страсе.
А ведаеш, усё ў гэтым свеце
магчыма,
Як срэбра знайсці на расе.

Ты хочаш, каб сонца кідала праменне
У вечнасць, дзе соладка жыць.
А вечнасць ёсць пацёркі светлых
імгненняў,

Якія б хацеў паўтарыць.

Разбітае сэрца Еўропы

Ты — разбітае сэрца Еўропы,
Ты — краіна нястрыманай веры,
А пакуль ёсць надзея і спробай
Незалежнасць твая на паперы.

Легла ты пад нябёсы аддана,
А народ твой маўчыць, і чакае...
Ты пакорліва лічыш заганы,
Пакуль сонца тваё дагарае.

І апошняю птушкай збаўлення
Можна праўда забытая стаіцца...
Паратунак майго пакалення —
Даляцець, дапаўзіці, не зламацца!

▶ АРХІЎ

РЫГОР КРУШЫНА

«МЯНЕ ЗАХАПЛЯЕ РАДЗІМА ДАЛЁКАЯ...»

Два гады таму ў слаўнай серыі «Беларускі кнігазбор» пабачылі свет «Выбраныя творы» Рыгора Крушыны. У ладны том (450 старонак) увайшлі лепшыя вершы і паэмы паэта, пераклады, успаміны і лісты. Здавалася б: імя знаае, паколькі дэбютаваў Рыгор Казак (псеўданім Крушына з'явіцца ў 1941-м) яшчэ ў 1930-я. Але адкрываць паэта айчыны чытач мусіў нанова. Прычына красамоўная: усе восем паэтычных кніг Крушыны выходзілі ў свет далёка ад Беларусі — пераважна ў Нямеччыне. Ці трэба казаць, што яны даўно ператварыліся ў бібліяграфічныя рарытэты. Напрыклад, паэмы «Калыханка», якую асобнай кнігай выдаў у Рыме ксёндз Пётра Татарыновіч у 1953 годзе, да гэтай пары няма нават у галоўных бібліятэках краіны. Мюнхенскія зборнікі, што праўда, маюцца ў фондах Нацыяналкі. На прэзентацыю «кнігазбораўскага» тома з Фларыды прылятаў сын паэта Ігар Казак, з якім мы ўсе разам парадаваліся шчасліваму вяртанню паэзіі Рыгора Крушыны на Бацькаўшчыну. Сын выглядаў задаволеным, але таямніча пасміхаўся, калі гаворка заходзіла пра архівы бацькі. І вось сёлета атрымліваю ад Ігара Казака дзве важкія бандэралі. А ў іх — рукапісы. Не даверыў іх паэт у свой час друкарскаму варштату Гутэнберга, спадзяваўся, відаць, на іхнюю сустрэчу з варштатам Скарыны. Дык жа і не памыліўся — да стагоддзя Рыгора Крушыны (а нарадзіўся ён 3 снежня 1907 г. у вёсцы Бязверхавічы на Случчыне) «Беларускі кнігазбор» выдае новы том спадчыны паэта «Кантата самотных». Прапануем увазе чытачоў «Літаратурнай Беларусі» вершы з будучай кнігі.

Над хутарамі й вёскамі
Праходзіў Лістапад.
Лістоўкі, нібы ластаўкі,
З падполля — і ў палі.
За волю думкі ў час такі
Далёка паплылі.
І зброя рыхталася,
І гімн гукаў на бой.
Ты, Случчына, змагалася...
Шумеў жыццзя прыбой.
Зламаць, аднак, варожую
Ты сілу не магла.
Цябе, маю прыгожую,
Сачылі з-за вугла.
Стапталі ўсё народнае...
Твой выгнаны зямляк
Цяпер старонку родную
Не пазнае ніяк.
Ты, ў свеце белым зная
Па слукіх паясох,
Стаіш, распэраная,
А цвет палёў пасох.
Гады трывог не пройдзены,
І па лясках тваіх
Гуляюць баньы злодзеяў
І ў рану садзяць штых.
Цябе крываваць, Случчына,
Дык ты сыноў склікай!
На голас маці змучанай
Адклікнуцца няхай.
Гасцінная і ветлая,
Ты змыеш брудны зброд.
Ёсць будучыня светлая,
Я веру ў свой народ.
Ты, Случчына распятая,
Пакінеш крыж пакут.
Як і даўней, багатая,
Свой ашчаслівіш кут.
Увесну будучь бэрамі
Цвісці твае сады,
І дні ваўкамі шэрымі
Не прыбягуць сюды.
Мой луг надзей не скошаны,
І праз тугу сваю,
Надзейі уваскросаны,
Я Случчыну паяю.

Я ЧУЮ ТВОЙ ГОЛАС

Мне жыць і цяпець між чужых наканована,
Я вынесу злую бяду.
Ты, любая, з'явішся песняю новаю,
Цябе ў родным слове знайду.

Як верадна смочка туга несіцханая,
Калі прыгадаю мой Край.
Сягоння я чую Твой голас, Каханая.
Спявай, дарагая, спявай!

Стаю ўсхваляваны ля радыёрупара.
Здаецца, — так блізка радня.
Цудоўнай хвілінай я рады, я ў пурпур
Праменняў прыгожага дня.

Мяне захапляе Радзіма далёкая,
Да светлых імкненняў заве...
Хай свету спявае мая сінявокая
У вечным сваім харакце.
1956

ЯСНАЗОРНАЯ ДАРОГА

Свет бязбожжа і распусты,
Свет нікчэмны і пусты,
Лёг у логава Пракруста
Пад калючыя драгты.

Пакланяецца мамоне,
Бачыць мудрае у злым.
І таму любоў сягоння —
Як пад ветрам лёгкі дым.

І праходзіць прахам праца.
А жыццё — гнілая ніць:
Можна віцца, не парвацца,
Але светлым не ільсніць.

Ёсць бо светлае ад Бога.
У няшчасці, у бядзе
Ясназорная дарога
Да Збавіцеля вядзе.
1951

Пугай вогненнай
Ляснуў пярун.
Ён спрадвечны пастух.
І над хмарай — атарай авечак
Бліскавіцай зіхцеў,
У прасторы бязмежнай грымеў.

Разняволены
Выйшаў бурун.
Гэтак жудасна, ух!
Ты ў душы запаліла сем свечак.
Ды, на жаль, я знямеў,
Я ніводнае свечкі не меў.
1970

Цені ў чорным мігаценні:
Катастрофы, пошасць, голад...

А чаму не ў зіхаценні
Дні, дзе ў сонечным праменні
Гінуць цемра, сум і холад?

А чаму не песьціць згадкі
Хараства і добрых чынаў?
Хай знікае вобраз гадкі,
Хай адноўяцца парадкі,
Як прычына ўсіх прычынаў.

Цені ў чорным мігаценні.
Лепш не бачыць іх, пазбыцца, —
Жыць у светлым летуценні,
Зведаць радасць і ў натхненні
Не мыляцца, а маліцца.
1970, Мюнхен

На Бацькаўшчыне бурная паводка,
І там мая пакінутая лодка.
І пуста ў ёй. Расце прыбой...
Як ты жыеш? І хто з табой?..
1970

НЕЗАЙДРОСНАЯ СЛАВА

Згарае спякотны дзень,
І душына вакол, і млява.
І ты стаіш, як цень,
Мая патаптаная слава.
Зычлівец злосны мяне
Кляне і бразгае зброяй:
Чаму на Сусветнай вайне
Я грэўся песняй і мрояй?
Чаму я цяпер ізноў,
Забывшы на леты і хіласць,
Пяю пра каханне, любоў,
Шаную людскую міласць?
Мяне разумее паэт,
Той, хто не лезе ў балота.
Іду я ў шырокі свет.
Шукае праўды іста.
Таму на чужыне я,
І ўсё дарагое пакінуў.
Таму ўся мая сям'я
Жыве толькі ў коле ўспамінаў.
Таму і спякотны дзень,
І душына вакол, і млява.
І ты стаіш, як цень,
Мая незайдросная слава.
1970

МАЯ ЗОРКА

Ты дурное не прароч,
Аддызі з гаворкаю.
Не глядзіць мне ў вочы ноч
Ледзяною зоркаю.

Мая зорка не ўначы,
Ззянне не халоднае,
І таму я зберагчы
Змог цяпло лагоднае.

Патрывожылі гады
Думку прамяністую:

Хай галодны, хай худы,
А — за праўду чыстую.

І я часам сам не свой,
І душа не мірыцца,
Калі ў лірыцы застоі,
І няшчырасць шырыцца.

Ты дурное не прароч,
Можна, добра станецца.
Не глядзіць маўкліва ноч,
А спявае раніца.

Керпэн, 1973

СМЕРЦЬ ПРАКЛЁНАЎ

Ноч праціснулася ў дзверы
І ў пакоі ўжо аслабла.
Скрозь навалі наплывала
Злосная таемнасць д'ябла.

Не паспеў я у зласлівым
І таемным разабрацца:
Мяў паперу чорны прывід
І казаў: твая тут праца.

І ў душы, спавітай змрокам,
Плакаў парастак зялёны.
Як мурашкі, паміралі
Недасланыя праклёны.

СЛУЧЧЫНЕ

Цябе вітаю, Случчына,
І ўсіх тваіх сыноў,
Што бурай дзён залучаны
На Бацькаўшчыну зноў.
Праз колькі год спаткаліся!
Плывец перада мной,
Радзіма, ў гулкім галасе
Чаромхавай вясной.
А ўсё ж ты, не раўнуючы, —
Разбіты скарб дядоў.
Цябе гнялі, руйнуючы
Раскошу хутароў.
Над вёскамі багатымі
Чынілі здзек, разбой.
Людзей са смерцю сваталі
На Поўначы сівой.
Маю старонку выцялі,
Па ёй гуляла зло,
І камісары-гіцалі
Зацягвалі ў сіло.
А слаўная гісторыя
Азначыла твой шлях —
Паўстанцы над прастораю
Панеслі волі сцяг.
Паўсталі супраць ворага,
Ягонага ярма.
Хай каштавала дарага —
Не згінуў след дарма.
Дзе зерне параструшана —
Там парасткі пайшлі,
Душа народа рушыла
Паводкай па зямлі.
Цвіла вясна. Пялёсткамі
Віхруўся кожны сад,

О, мая Бацькаўшчына-Маці,
Нам долю з лепшых дзён прадзі.
Ты можаш собскі лад трымаці,
У свет княгіняю прыйдзі.

Будзь гаспадыняю нарэцце
І стол абрусам накрывай.
Сваім сынам скажы: — Нарэцце
Сабе вясельны каравай.

Яшчэ нязмытыя руіны,
А на твае лясы і палі
Крываваы сцяг чужою краіны
Чужыя людзі прыняслі.

Цябе рабуюць скіфы і гуны.
І кат на покуці. Няхай
Гучаць праўдзіва ліры струны,
Што з-пад няволі выйдзе край.

Не будзеш, родная, галоднай.
Зноў вернуцца твае сыны.
І жах гадзюкай падкалоднай
Не падпаўзе трывожыць сны.

Твае параненыя грудзі
Жыццём загояцца навек.
А на пяску, на мёртвай грудзе
Ўздыхне свабодна чалавек.

Уступнае слова і публікацыя Міхася СКОБЛЫ.

12 СНЕЖНЯ А 17.00 У МУЗЕІ ГІСТОРЫІ
БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
НА ТРАЕКІМ АДБУДЗЕЦА ВЕЧАРЫНА
Ў ГОНАР ПАЭТА.

▶ ЛІТЗАМЕЖЖА

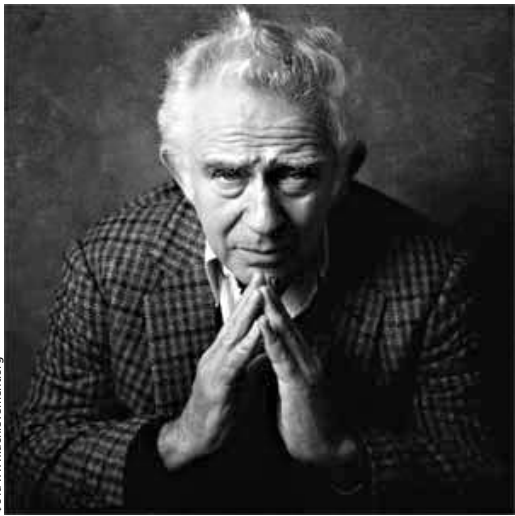
НЕ СТАЛА НОРМАНА МЭЙЛЕРА

Ад нырчайнай недастатковасці на 84-м годзе жыцця памёр **Норман Мэйлер**, пісьменнік, гарлапан і скандаліст.

Мэйлер быў адным з апошніх прадстаўнікоў пісьменніцкай генерацыі, якая зрабіла амерыканскую літаратуру абавязковай.

У Мэйлера шмат афіцыйных рэгалій: двойчы лаўрэат Пулітцэраўскай прэміі, лаўрэат Нацыянальнай кніжнай прэміі ЗША, кандыдат у мэры Нью-Ёрка, былы старшыня амерыканскага ПЭН-клуба... А для многіх ён быў літаратурным хуліганам. Чаго варта ягонае спроба патрапіць у крэсла нью-йоркскага мэра ў 1969 годзе... Канонам палітычнай журналістыкі стаў ягоны артыкул у часопісе Esquire «Супермэн прыйшоў у супермаркет» пра тады яшчэ не прэзідэнта Кэнэдзі. Ён крытыкаваў вайну ў В'етнаме (яго фраза «Why Are We in Vietnam?» («Чаму мы ў В'етнаме?») з кнігі «Войскі ночы» стала адным з самых папулярных антываенных слогаў). Ён пачынае перадвыбарную кампанію за пасаду мэра і ў перадвыбарную праграму ўключае правядзенне... гладыятарскіх баёў у Цэнтральным парку.

Норман Кінгслі Мэйлер, нашчадак расійскіх габрэў-эмігрантаў, нарадзіўся 31 студзеня 1923 года ў Лонг-Бранчы (штат Нью-Джэрсі). У 1939-м ён паступае ў Гарвард на спецыяльнасць «авіяцыйнае праектаванне» і з поспехам вучыцца.

Тады ж пачынае пісаць (у 18 гадоў публікуе свой першы апавед і становіцца пераможцам на конкурсе маладых пісьменнікаў). Затым вучыцца ў Сарбоне. Падчас Другой сусветнай вайны ў 1944-м мабілізуецца на фронт, ваюе на Філіпінах.

У 1946-м Мэйлер «выплюхнуў» «сваю вайну» на паперу. Напісаны раман «Голья і мёртвыя» — адна з лепшых кніг Мэйлера (пераклад з'явіўся нават у Савецкім Саюзе ў выдавецтве Міністэрства абароны). У ЗША кнігу назвалі новым «вялікім амерыканскім раманам», а 25-гадовага Мэйлера абвясцілі спадчынікам Хэмінгуэя.

Пісьменнік пераязджае ў Парыж, але наступныя два раманы сталі незаўважнымі.

Ён вяртаецца ў Амерыку і працуе журналістам. Паказальна, што ўсе свае літаратурныя прэміі ён атрымаў не за раманы, а за кнігі ў жанры «нон фікшн». Яго эсэ «Белы негр» раззлавала і белых, і неграў, амерыканскіх інтэлектуалаў ён

прывёў у абурэнне кнігай «Замак у лесе» (пра маладосць Гітлера). А пасля кнігі «Палонны сэксу» яго ледзь не лінчавалі феміністкі, якія назвалі Мэйлера «квінтэсэнцыяй мужчынскага шавінізму».

Не толькі кнігі, але і сам пісьменнік стаў заўсёднакам свецкіх скандалаў.

Ён быў жанаты шэсць разоў, абзавёўся васьмі роднымі дзецьмі і адным прыёмным, «піў як конь», некалькі разоў трапляўся з наркотыкамі, патрапіў у псіхушку пасля таго, як ткнуў сваю чарговую жонку

нажом. Ён рабіў усё, каб зацвердзіць сваю рэпутацыю ідэолага руху бітнікаў і «адморожанага хлопца». Мэйлер перасварыўся са сваімі калегамі, а на здымках уласнага фільма «Maidstone» пабіўся з выканаўцам галоўнай ролі і адкусіў акцёру кавалак вуха. Напачатку 1980-х ледзь не збанкрутаваўся з-за аліментнаў незлічоным жонкам, за некалькі тыдняў склаў трылер «Крутыя хлопцы не танчаць». Раман меў вялікі поспех і быў экранізаваны.

Апошні раз ён сур'ёзна пабіўся з панкам (ледзь не страціўшы вока) у 70-гадовым узросце падчас шпацыру з сабакамі (той абзавёў ягоных пудзеляў «педыкамі»). І ўвесь час не пераставаў пісаць кнігі. Больш 40 кніг, г'есаў, сцэнараў і мноства эсэ — запарука бясмерця Нормана Мэйлера. Апошняя яго кніга «On God: an uncommon conversation» («Пра Бога: нетыповая гутарка») выйшла за месяц да ягонай смерці — 16 кастрычніка 2007 года.

АСТРЫД ЛІНДГРЭН СПОЎНІЛАСЯ Б 100 ГАДОЎ

Яна для многіх — самая вялікая дзіцячая пісьменніца, якую нарадзіла дваццатае стагоддзе. Пісьменніца, якая стварыла Карлсана-3-даху...

ўдзел у конкурсе на лепшую кнігу для дзяўчынак, абвешчаным на той час малавядомым выдавецтвам «Рабэн і Шэгрэн» — і атрыкала другую прэмію за апавесць «Брыт-Мары вылівае душу».

Пасля гэтага была апублікаваная і яе найвядомая кніга — «Пэпі Доўгая-панчоха», з якой пачалася сусветная слава Астрыд Ганны Эміліі Эрыксан. Па мужы — Ліндгрэн.

Не чужой стала шведская пісьменніца і для маладога беларускага чытача. Пра стаўленне да яе можа сведчыць псеўданімы інтэрнэт-артыкул **Насці Горбінс** (сайт uff-by.org), які «Б» і друкуе ніжэй.

Каралеўства Швецыя адзначае 100-гадовы юбілей сваёй легендарнай пісьменніцы — каралевы дзіцячых казак Астрыд Ліндгрэн. Яе кнігі перакладзены на 91 мову свету, а ў Швецыі Ліндгрэн ужо даўно стала легендай: яна не толькі забаўляла і суцяшала некалькі пакаленняў дзяцей, але і ўдзельнічала ў палітычным жыцці, змяняла законы, а ў дзіцячай літаратуры ёй атрымалася здзейсніць сапраўдную рэвалюцыю.

«Пэпі — выдуманая персанаж, які ўвасабляе дзіцячую мару парусаў усе забароны, адчуваць сваю магучнасць і вытвараць усё, што заўгодна. Кніга стала запасным выхадам з будзённага і аўтарытарнага рэжыму — вось сакрэт нечуванага поспеху кнігі ў дзяцей», — пісалі адмыслоўцы аб жыватворным уздзеянні гераіні на псіхічнае здароўе дзяцей.

Швецкая казачніца падзяляла ідэю аб тым, што «ўсе людзі родам з дзяцінства». Яе сын Ларс ганарыўся маці і, нават пасталеўшы, любіў распавядаць аб ейных хуліганскіх учынках. Гавораць, што пісьменніца нават у шаноўным узросце захавала звычку лазіць па дрэвах.

«Яна была не з тых маці, якія сядзяць на лаўцы ў парку, назіраючы за дзецьмі. Ёй трэба было самай удзельнічаць ва ўсіх гульнях, і, шчыра гаворачы, я падазраю, што падабалася ёй гэта не менш, чым мне!» — успамінаў Ларс.

Лепш усяго Астрыд Ліндгрэн умела смяяцца з сябе. Калі ў Швецыі ёй прысвоілі тытул «Чалавек года», яна сказала: «Памойму, вы нешта пераблыталі. Мяне, глухую, нападзілі і практычна выжылілі з розуму старую, вы абвясцілі чалавекам года. На будучыню раю вам быць абачлівей!».

РАМАН ІРЛАНДСКАЙ ЖАНЧЫНЫ — ЛЕПШЫ АНГЛАМОЎНЫ ТВОР 2007 ГОДА

У Гілдохе — цырыманіяльнай ратушы лонданскага Сіці — быў абвешчаны лепшы брытанскі раман 2007 года. Другі год запар уладальнікам англамоўнага «Букера» стала жанчына, прычым — не англічанка. Летась ушаноўвалі індыйскую пісьменніцу Кіран Дэсай з раманам «Атрыманне ў спадчыну страты» (якая ў свае 35 гадоў стала самай маладой уладальніцай прэміі). Нядаўна віншаванні і чэк на 50 тысяч фунтаў стэрлінгаў (сто тысяч даляраў ЗША) прыняла ірландка Эн Эрайт — за раман «Збор» (The Gathering).

Пераможца ж Эн Эрайт нарадзілася ў 1962 годзе ў Дубліне, дзе выхоўвае сына і дачку.

Вывучала літаратуру ва ўніверсітэце Усходняй Англіі.

Раман Эрайт «Збор» апавядае аб вялікай ірландскай сям'і, якая перажыла драму. Галоўная гераіня — ірландская жанчына.

Старшыня журы сэр Ховард Дэвіс назваў кнігу «магутнай, нязручнай і часам злоснай».

Сама пераможца ацаніла сваю працу сціпла: маўляў, гэта проста сямейная сага. «Самае галоўнае ў сям'і — гэта тое, што яна непазбежная, ад яе нікуды не дзенешся. Па сутнасці, усе сям'і аднолькавыя, паколькі сямейныя

гісторыі паўтараюцца: у сям'ях ёсць п'яніцы, крыўднікі дзяцей і шмат чаго яшчэ», — сказала Эрайт на прэс-канферэнцыі. «Сям'я — гэта вельмі цікава... Калі людзі выбіраюць нешта пачытаць, яны, магчыма, хочучы знайсці кнігу, якая распавядае аб чымсьці шчаслівым, што іх можа падбадзёрыць. У гэтым выпадку ім не варта спыняць свой выбар на маёй кнізе», — дадала яна.

Верагодна, чытачы прыслухаліся да парады пісьменніцы: прададзена ўсяго 3 тысячы асобнікаў «Збора». Хоць пасля ўручэння «Букера» сітуацыя, напэўна, зменіцца.

Падрыхтаваў А.А. паводле Газета. RU і РІА Новости

Рашэнне журы стала поўнай нечаканасцю для ўсіх. 45-гадовая жыхарка Дубліна ніколі не значылася ў ліку фаварытаў. Хутчэй, наадварот.

Па версіі асноўных букмекерскіх кампаній, у фаварытах былі Іэн Макьюэн і Лойд Джоўнс.

Але ім давалося задаволіцца толькі суцэльнасцю 2,5 тысячамі фунтаў стэрлінгаў і правам на адмысловае афармленне і выданне кнігі.

